

INSTRUMENTEN VAN DE RAAD

Burgervisitatie mobiliseert inwonersinzicht

Hein Albeda, *zelfstandig adviseur*
Jeroen van Urk, *raadsgriffier Oude IJsselstreek*

In Oude IJsselstreek (bijna 40.000 inwoners in vijftien kernen in de Achterhoek) hebben zes deskundige burgers een halfjaar intensief het functioneren van de gemeente beschouwd en beoordeeld. Met een betrokken blik van buiten, geheel vrijwillig, zonder vergoeding, met alleen gehonoreerde externe begeleiding. Deze burgervisitatie leidde tot aanbevelingen die de gemeente tot zich neemt.

Visitatie is wel bekend in het grote-stedenbeleid en de instellingenwereld van onderwijs, zorg en woningcorporaties: een gezaghebbende, intercollegiale doorlichting van elkaars organisaties om te zien wat in de organisatie goed gaat en wat beter kan. Oude IJsselstreek wilde de methode anders invullen: een doortimmerde visitatie door een kleine, deskundige groep vrijwilligers uit eigen gemeente, die daar in een eenmalig traject hun inzet en inzicht aan lenen. Dit past bij de ontwikkeling naar een netwerkgemeente die Oude IJsselstreek op alle fronten doorvoert. De ambtenaren hebben geen functies meer, maar functie-rollen: niet wat ze doen staat centraal, maar hoe. Met een kernorganisatie en een flexibele schil bestuurt de gemeente in de gemeenschap, aansluitend op de kracht daarin. Het is een wezenlijke omslag waarbij een externe, deskundige toetsing welkom was.

Wat is mooier en logischer dan dat eigen inwoners met een zeker strategisch doezicht deze verandering zouden beoordelen? Inwoners die je door hun werkzaamheden en kwaliteiten minder vaak ziet in en rond het gemeentehuis, maar wel beleving hebben bij hun gemeente. Na

kwijt dan het bedrag dat nodig is voor een onafhankelijke begeleider van een burgervisitatiecommissie. Onafhankelijkheid is ook anderszins het grote voordeel van de vrijwilligheid bij een burgervisitatie: er is hoe dan ook geen sprake van 'wie betaalt bepaalt'. De aanbevelingen

Een burgervisitatie is letterlijk en figuurlijk goud waard

een open oproep met stevige kwaliteitseisen en op basis van recommendatie bleek het niet moeilijk om zo'n burgervisitatiecommissie te vormen. De gemeenteraad benoemde de commissie. De formule is letterlijk en figuurlijk goud waard. Vraag een organisatieadviesbureau om een dergelijke toetsing en je bent vele tienduizenden euro's meer

van een burgervisitatiecommissie zijn waardevrij en welgemeend, de leden hebben geen belang om de zaken mooier of juist minder mooi voor te stellen.

Breed palet

De gemeenteraad van Oude IJsselstreek gaf de volgende vraagstelling mee aan de gemeentelijke burgervisitatiecommissie:

HANDREIKING BURGERSVISITATIE

De burgervisitatie in Oude IJsselstreek was een experiment dat mogelijk was gemaakt binnen het project *In Actie Met Burgers* van het VNG-actieprogramma Lokaal Bestuur. Het gemeenteraadspresidium had zich hiervoor aangemeld in verband met de rol van de raad rond burgerparticipatie. Aan de raadsgriffies van alle gemeenten is een handreiking gezonden om met een burgervisitatie expertise in de eigen gemeenschap aan te boren. In grote lijnen als volgt:

- Oprichting:** de gemeenteraad bepaalt de vraagstelling van/over de gemeente, aan wie de burgervisitatiecommissie rapporteert en wie als wervings-/sollicitatiecommissie fungeert.
- Aanpak vastleggen:** vanuit de vraagstelling slijpt een onafhankelijke begeleider de handreiking en het eigen gemeentelijke profiel voor de burgervisitatiecommissie fijn.
- Werving en instelling:** de sollicitatiecommissie werft leden voor de burgervisitatiecommissie en via voordracht door B&W stelt de gemeenteraad de burgervisitatiecommissie in.
- Zelfevaluatie (optie):** de gemeente kan de burgervisitatiecommissie een zelfevaluatie aanreiken, in dat

Feitelijke visitatie:

geval stelt de gemeenteraad op voorstel van B&W het format voor de zelfevaluatie vast.

de burgervisitatiecommissie stelt haar beoordelingskader vast, selecteert en bestudeert documenten en consulteert binnen en buiten de gemeentelijke organisatie gesprekspartners die zij zelf kiest en benadert.

Rapportage:

de burgervisitatiecommissie bepaalt het format voor haar rapportage, stelt deze op, toetst of de 'tone of voice' van de conceptrapportage overkomt en rapporteert met aanbevelingen.

Agendasetting:

de burgervisitatiecommissie biedt de rapportage zodanig aan, dat deze doorwerking krijgt in het gemeentelijk functioneren en de commissie kan dit na enige tijd in ogeschouw nemen.

De handreiking en alle documenten over de burgervisitatie in Oude IJsselstreek zijn te raadplegen op internet via <http://raad.oude-ijsselstreek.nl/themas/Burgervisitatie>.

De burgervisatiecommissie in Oude IJsselstreek bestond uit de oud-bedrijfsdirecteuren Jos Bergevoet, Bartjan Kaptein en Ben Terwiel, de emeritus-hoogleraar Ko Achterberg en de organisatieadviseurs Elise Ruesink en Geert Teunissen. De commissie werd door de gemeente gefaciliteerd, maar werkte volledig eigenstandig met externe begeleider Hein Albeda. (Tekening: Len Munnik)

‘Wat zijn de effecten van de organisatieontwikkeling en wat zijn de daarvan verder te verwachten resultaten? Wat zou de gemeente verder moeten aanpakken? Welke gevolgen krijgt de organisatieontwikkeling voor de raadsontwikkeling en in hoeverre is dit in de resultaten zichtbaar?’

Na bronnenonderzoek koos de commissie voor drie aandachtsgebieden om de organisatieontwikkeling te toetsen: onderwijs, ondernemen en dorpskernen. In Oude IJsselstreek zijn dat geen gepoliteerde thema's, wat een rationele toetsing bevordert. De toets betrof een breed palet van politiek-bestuurlijk leiderschap, organisatorisch vermogen, resultaatgerichtheid, beleidsprestaties/effecten, kwaliteitszorg en omgang met stakeholders. De terminologie geeft al aan dat het om een stevige beschouwing gaat. De commissieleden benaderden en spraken, deels in duo's, een dertigtal personen binnen en buiten het gemeentehuis. De bevindingen van de commissie zijn gebaseerd op feitelijke observaties en letterlijke uitspraken. Deze zijn vastgelegd in de rapportage 'Zomergoud spartelt over het nog lome plantsoen'.

Tegenspraak en samenspraak

Met de voornoemde titel vat de burgervisatiecommissie de essentie van haar aanbevelingen voor Oude IJsselstreek samen: de daadwerkelijke bloei van het 'plantsoen' zal nog komen. De doelstelling van een netwerkgemeente wordt alom onderschreven en verdient een verdere praktische uitwerking met meer herkenningspunten in de organisatie om tot bloei te komen. In het burgervisitatierapport staan daarvoor concrete aanbevelingen op het gebied van kennis, proces-

en programmamanagement, ICT, communicatie, de rol van de politiek in het speelveld tussen gemeente en gemeenschap en de balans tussen bestuurlijke driehoek (burgemeester-secretaris-griffier) en gemeentelijke organisatie. In het algemeen wijst de burgervisatiecommissie Oude IJsselstreek op de betekenis van tegenkracht bij de in gang gezette organisatieverandering. Om die te laten slagen bepleit de commissie evenwicht tussen werkstijlen die zijn gericht op visioen en op doen, met mijlpalen die de weg naar de stip op de horizon markeren.

van de effecten van de netwerkgemeente, als onderdeel van de concerncontrol.

Mee verantwoord

De gemeenteraad zelf zal zich nader buigen over de veranderende rol van de politiek in een netwerkgemeente. De burgervisatiecommissie adviseert dat de politiek het speelveld en de spelregels voor de gemeentelijke netwerkorganisatie aangeeft, in plaats van traditionele kaderstelling. Ook hier is Oude IJsselstreek in ontwikkeling. Met een raads werkgroep en samenlevingspartners

Mijlpalen moeten de weg naar de stip op de horizon markeren

In een eerste reactie hebben B&W en de directie van Oude IJsselstreek een aantal voorgenomen acties naar voren gehaald en/of aangepunt. Zo wordt begin 2015 met alle ambtenaren besproken wat ieders eigen bijdrage is aan maatschappelijk effect in de samenleving: wat ga je als ambtenaar bereiken en welke kwaliteiten ga je daarvoor ontwikkelen? Er komt een nieuw sociaal intranet om intern en extern samenspraak en samenwerking te bundelen. Het aanbod van de burgervisatiecommissie wordt omarmd om met twee van hun leden en de bestuurlijke driehoek een denktank te vormen over hoe de gemeente de kanteeling naar de samenleving waarmaakt. Dit voor een praktischer invulling van de aansturing. In dat verband is ook afgesproken jaarlijks de burgervisatiecommissie te betrekken bij de beoordeling

zullen B&W een netwerkbegroting vormen. Dit sluit aan op het advies van de burgervisatiecommissie om de gemeenschap meer te laten meedenken en te laten meebepalen, en mee te controleren en te verantwoorden. Hier zegt de commissie op langere termijn kansen voor de gemeente te zien. Het maakt duidelijk dat een burgervisitie niet alleen doorkijk geeft op het gemeentelijk functioneren van nu, maar ook doorzicht op dat van straks. ■

 hein@albeda.nl

@heinalbeda

 j.vanurk@oude-ijsselstreek.nl

@jeroenvanurk